

ALEXANDRE KIELLAND

DOS AMICS

POESIA I PROSA

NOVELETES

TRADUCCIÓ DE MANUEL PONS

BARCELONA

BIBLIOTECA POPULAR DE «L'AVENC»

1910

DOS AMICS

DOS AMICS

NINGÚ comprenia d'ont treia 'ls diners, però ningú tenia més motius per a admirar-se de la vida de milord que duia que'l seu amic Carles.

Desde que no feien societat, els millors clients havien anat a parar a casa den Carles.

No es que aquest hagués provat de fer mal al seu antic company, al contrari; però no podia passar d'altra manera, perquè en Carles era verament el més treballador dels dos. I, ara que l'Alfons treballava per compte propi, se posava ben bé de relleu, per a l'observador, que, malgrat la seva presencia d'esperit i

la seva imponent amabilitat, no li bastava això per a estar al cap d'un negoci.

En Carles el seguia pas a pas amb el seu ull certer: de cada equivocació, de cada perdua, de cada dispendi, en tenia notícia amb els més petits detalls, i s'estranyava no més de que l'Alfons pogués aguantar tant temps aquella marxa.

Havien crescut plegats. Llurs mares eren cosines; i com que les dues famílies eren, ademés, veïnes (lo que en una ciutat com París es de tanta importància com ser parents), els dos xicots van anar junts al mateix col·legi.

Desde aleshores van ser inseparables durant tota la llur joventut. Les aptituds d'ambdós foren molt distintes, en relació, naturalment, amb llurs caràcters; però en definitiva les especialitats de l'un eren tant a propòsit per a les de l'altre, que semblaven aquelles figures de fusta retallades que'ls nois ajuntaven en llurs jocs.

I entre'ls dos hi hagué una amistat com rarament se veu entre joves; perquè no l'agafaren com qui per dever soporta les inconveniències l'un de l'altre, sinó

que l'un per l'altre s'entenien i procuraven tenir tota mena d'atencions.

Si l'Alfons treia partit de la seva amistat amb en Carles, era sense donar-se'n compte; de manera que, si algú li hagués tirat en cara, de segur que se n'hauria rigut.

Perquè, com que la vida se li presentava molt fàcil i agradable, no hauria comprès que s'hagués de violentar pel seu amic. Que en Carles fos el seu millor amic li semblava tant natural com que ell ballés, muntés i tirés millor: en general, aquest món li semblava el més ben arreglat possible.

L'Alfons era la criatura més mimada que existia: tot li sortia bé sense que ell s'hagués de pendre gaire molestia; tot li anava com un vestit molt ben fet, i el portava amb tanta naturalitat que a ningú se li ocorria tenir-li enveja.

Ademés, tenia tant bona presència! Era alt i esvelt, tenia el cabell castany, ulls grossos i oberts, i la cara plana; brillant-hi, quan reia, la seva ben cuidada dentadura.

Sabia que era guapo; però, com desde menut tothom li havia dit, la seva presumpció era alegre i de bona mena i no molestava a ningú. Del seu amic en feia molt cas. No obstant, devegades s'entretenia amb altres a riure-s d'ell; però coneixia amb tanta exactitut la cara den Carles, que desseguida observava quan n'hi havia prou, i aleshores sobtava la broma per a rependre 'l seu to natural, o bé duia la conversa a un altre assumpte, en el qual adhuc en Carles se partia de riure.

Desde menuts que en Carles tenia per l'Alfons una admiració sens limits.

En Carles era baix i de migrada presència, quiet i sorrut. Les qualitats del seu amic reflectien damunt d'ell, revestint-lo d'un cert to simpatic.

La seva mare deia sovint:

— Aquesta amistat es una verdadera sort per al meu pobre Carles; si no, de segur que passaria una vida trista.

En Carles estava tant orgullós del seu amic, que 'l passar l'Alfons davant dels altres, a estudi, li era motiu de gran

alegria. Però, cal consignar-ho, qui posava els medis per a glorificar l'Alfons era en Carles: ell li escrivia els temes, li feia d'apuntador quan hi havia examens, s'indisposava per ell amb els mestres, i fins se barallava pel seu compte amb els xicots.

Quan van passar a segona ensenyança fou lo mateix: en Carles treballava per l'Alfons, i aquest el pagava amb la seva inagotable amabilitat i el seu inacabable bon humor.

Més tard, quan van estar empleats tots dos a la mateixa casa de banca, va succeir que un dia el principal cridà an en Carles i va dir-li:

— Desde primers de Maig li augmentaré el sou.

— Li dono les gracies — contestà en Carles — tant per mi com pel meu amic.

— Al senyor Alfons no l'apujo, — contestà el quefe. I continuà escrivint.

En Carles no va oblidar aquella tarda: fou la primera vegada que ell se veia premiat deixant al seu amic a reraçaga.

Lo que sentia era tant extrany, tant

nou, que quasibé li va semblar una injustícia contra 'l seu amic. A l'Alfons no va explicar-li re de tot això; però un dia va proposar-li d'entrar junts al *Crédit Lyonnais* a ocupar dues vacants que hi havia, i l'Alfons va contestar-li que estava bé. Li agradava molt canviar, i, ademés, el magnífic edifici del bulevard va semblar-li que vestia molt més que'l despaig lleig i fosc de la *rue Bergère*. El dia primer de mes, doncs, van anar-se'n al *Crédit Lyonnais*. Quan van despedir-se del seu principal, el bon senyor, en sent fòra l'Alfons (l'Alfons sempre passava davant), va dir baixet an en Carles:

— El sentimentalisme no li escau, a un comerciant.

Desde aquell dia va notar-se un canvi gros en la manera de ser den Carles. No solament treballava amb aplicació i serietat, com abans, sinó que desenrotllà una energia i una força de treball tant fermes que aviat cridà l'atenció dels seus superiors. Que era molt més llest en el treball que'l seu company, va veure-s molt aviat; però, cada vegada que rebia

una prova de consideració per aquest concepte, havia de guanyar una batalla amb sí mateix. Sempre que l'avençaven, era per a ell com un agre-dolç dolorós, malgrat lo qual continuava treballant amb el mateix zel.

Un dia va dir-li l'Alfons, amb la seva manera oberta i especial de dir:

— Carlets, ets un gran xicot: alcances als joves i als vells. Jo, no cal dir-ho, estic orgullós de tu.

En Carles s'averگوی formalment.

Creia que l'Alfons se sentiria ofès de veure-s postergat, i ara's convencia de que no solament el seu amic no estava enfadat, sinó que, al contrari, se sentia orgullós d'ell. De mica en mica va tranquilisar-se, i el seu treball immens va ser novament recompensat.

En Carles no comprenia que, sent ell més treballador i llest que l'Alfons, passés gairebé desapercebut de tothom, mentre que'l seu amic era'l noi manyac de l'oficina. Fins les mateixes recompenses que's guanyava tant empenyadament, li eren concedides amb la fórmula comer-

cial freda i aixuta de costum; mentres que tothom, desde el director als porters, tenien una paraula amable, una salutació riallera, per a l'Alfons.

En els diferents escriptors i departaments del Banc hi havia veritables intrigues per a arribar a tenir franquesa amb l'Alfons, perquè la seva bona presència i el seu bon humor portaven constantment com un alè de vida i salut. An en Carles li passava el contrari: havia observat que els seus companys el prenien per un home tant cavilós i de pocs amics que no més pensava en ell i en el negoci.

I, no obstant, en Carles posseïa un cor d'àngel com el tenen pocs, mancant-li no més posseir els medis de saber exteriorisar els seus sentiments. En Carles era un d'aquests francesos petits, negres, de barba espessa que comença sota els ulls; el color de la seva cara era groc, i tenia el cabell fort i aspre. Els seus ulls no revelaven mai quan estava content ni quan estava nerviós, sinó que constantment se movien amb persistència. Quan reia, els costats de la boca li pujaven amunt; i

moltes vegades, quan estava alegre i era ditxós, observava que els homes s'apartaven d'ell com molestats pel seu aspecte. L'únic que'l coneixia lo suficient per a no fer cabal de la seva lletgesa era l'Alfons: els demés no'l comprenien bé o no'l comprenien de cap manera, i per aquest motiu en Carles se tornava més sorrut i trist de dia en dia.

I fou com una mena de *crescendo* imperceptible que s'apoderà d'ell al pensar per què no podia obtenir mai lo que més desitjava, o siga una companyia franca i agradable i una acullida com se la mereixia qui, com ell, tant fonda com ingenuament sentia. ¿Per què tothom saludava el senyor Alfons rient i amb les mans obertes, i ell havia d'acontentar-se amb reverències acartonades i mirades fredes?

L'Alfons no observava res: estava sempre alegre, la vida li resultava agradable, i estava content de la nova marxa dels negocis. L'havien encabint en la secció més facil de la casa; i, com se tractava de rebre a l'un i a l'altre, amb la seva bona

cara i el seu do de gents complia la seva obligació a meravella.

Les seves relacions eren moltes: tots els homes apreciaven la seva amistat i l'estimaven, així com també les dones.

En Carles, al principi, també freqüentava els mateixos cercles, presentat pel seu amic Alfons; però observava desseguida que, si hi era invitat, ho era únicament pel seu company, i això el disgustava de tal manera que acabava per retirar-se.

Quan en Carles proposà un dia a l'Alfons d'associar-se i establir-se pel seu compte, li contestà:

— Ets molt amable d'haver-me triat a mi quan no t seria pas difícil trobar-ne un de més apte i més a propòsit que jo.

En Carles esperava que el canvi de circumstàncies i el treballar constantment plegats faria que l'Alfons s'apartés de les relacions que ell avorria tant, i, en una paraula, que el tindria més seu. Perquè tenia por de que l'arribaria a perdre.

Ignorava, en definitiva, i li hauria

sigut molt difícil averiguar-ho, si estava gelós de tothom que simpatisava amb l'Alfons, o de l'Alfons perquè a tot arreu ont anava era ben rebut.

Varen començar llur negoci amb energia i molt esment; i, com era natural, va donar-los bons resultats.

En general, la gent trobava que's completaven: en Carles representava la part sòlida, l'element sobre el qual un hom podia confiar; mentres que l'Alfons, ben plantat com era, elegant, prestava a la nova casa una certa brillantor que no podia defugir-se.

Se comprèn que tots aquells que entraven al despaig, al reparar en la presència agradable de l'Alfons, se dirigessin tot seguit an ell. En Carles s'ajupia en el seu pupitre sobre la feina, i deixava que l'Alfons portés la veu. Si aquest li demanava alguna cosa, contestava amb poques paraules, en veu baixa i sense mirar-se'l. Per això la gent creia que l'Alfons era el principal i en Carles un dependent de confiança.

Com a francesos que eren, pensaven

poc en el matrimoni o en casar-se; i, com a parisencs, duien una vida que no tenia re de santa.

L'Alfons estava en el seu element al trobar-se entremig de faldilles: allí estava com el peix a l'aigua; i, quan, després d'un bon sopar, hi bevien una copa de xampany, feia l'efecte d'un déu feliç.

Quan algun vespre els dos amics sopaven en companyia alegre, l'Alfons no's preocupava gran cosa del seu company. Així com no portava compte corrent de les seves amigues, tampoc ne duia de les del seu amic, i per això mateix podia molt ben succeir que una bellesa sobre la qual tingués els ulls posats en Carles anés a parar a les mans de l'Alfons.

En Carles estava acostumat a ser en tot després del seu amic; però hi ha coses especials a les quals els homes sols s'acostumen molt difícilment. Per aquest motiu en Carles anava molt rarament an aquests sopars, i encara s'esforçava molt per a que'l vi i l'alegria general no se li comuniquessin. Però, quan el xampany i els ulls bonics li pujaven al cap, alesh-

res amb molta facilitat se tornava ·l més comunicatiu de tots: cantava a grans crits ab la seva veuaça forta, reia i gesticulava, fins que ·ls seus cabells negres se li escampaven pel front i les dònes li deien escura-xemeneies.

Quan el centinella d'una ciutat assetjada ·s passeja amunt i avall, i de tant en tant sent un soroll extraordinari en el silenci de la nit, com si sota ·ls seus peus hi hagués algú que treballés; es que l'enemic se mou i, en la mateixa o en la vinenta nit, après de sentir-se un terratremol, els homes, armats fins a les dents, se ficaran en tropell pels portals de les muralles.

Si en Carles s'hagués vigilat bé, ell mateix hauria sentit en el seu interior idees extraordinaries. Però no volia sentir-les: tenia no més un fosc pressentiment que alguna cosa s'havia de rompre.

I un dia va trencar-se.

Havien ja plegat. El personal havia sortit de l'escriptori i no més hi quedaven ells dos. En Carles escrivia una carta tot atrafegat, perquè volia acabar-la abans d'anar-se'n.

L'Alfons s'havia ja ficat i cordat tots dos guants; tot seguit havia respallat el barret fins a fer-lo lluir; i després anava amunt i avall del despaig, mirant la carta den Carles cada cop que passava davant del seu pupitre.

Diàriament passaven plegats una hora en qualsevol cafè dels grans bulevards, i l'Alfons començava d'anyorar la seva costum.

— Que no acabes encara aquesta ditxosa carta? — digué, a la fi, un xic cremat.

En Carles va callar un o dos segons; però després saltà del tamboret, que va caure a terra.

— Que t'has pensat que ho faries millor, potser? Que no sabs qui 'l porta, el pes del negoci?

I les paraules van brollar amb una impetuositat pasmosa, per a la qual es tant a proposit la llengua francesa quan se parla amb apassionament.

Fou una tempestat terrible: usà paraules amb males intencions; queixes i reconvencions; i, no obstant, en conjunt

feia l'efecte d'un interminable sanglot.

Mentres corria amunt i avall del despaig, amb les mans desplegadas i el cabell en desordre, en Carles feia l'efecte d'un petit gocet falder cridant contra un d'aquells Sant Bernard. Finalment, va agafar el barret i se n'anà.

L'Alfons l'havia mirat amb els ulls plens d'extranyesa. Ara que ja era fòra, i que'l despaig tot era quietut, li feia l'efecte de que l'aire tremolava encara de les paraulades de l'altre.

Cada una de per sí ressonaven per segona vegada a les orelles de l'Alfons mentre s'estava quiet davant del pupitre.

Si no sabia qui era'l que valia més dels dos? Naturalment; i mai havia fet res que no demostrés que reconeixia la supremàcia den Carles.

L'Alfons no creia haver fet cap tort an el seu amic.

— Tant se me'n dóna de les teves xicotes — havia dit en Carles.

Es que potser tenia veritable interès per certa dançatriu espanyola? Si l'Alfons

hagués tingut la més petita idea de que això fos realment així, ni se l'hauria mirada. Però per aquest motiu no n'hi havia per posar-se d'aquella manera. Dònes rai! Si a París ne sobren!

I, finalment, havia dit:—Demà's disol la nostra societat.

L'Alfons no podia acabar de comprendre tot aquell misteri. Se n'anà del despaig tot ensopit tirant carrer amunt, fins que's topà amb un conegut. Després vingueren noves idees. No obstant, durant tot el dia'l dominà un pressentiment, com si li hagués dé succeir alguna cosa greu així que's trobés sol.

Quan a mitja nit se n'anà de retirada, trobà a casa seva una carta den Carles. L'obrí depressa; però, en lloc de trobarhi les excuses que ell esperava, vegé que li deia curtament, fredament, que l'endemà anés dejorn al despaig «a fi i efecte de portar a cap com més aviat millor la disolució de la societat, tal com ho havien convingut».

Allavors fou quan l'Alfons començà a comprendre que no's tractava d'un nuvol

dels que aviat passen, i fou per això mateix que encara ho entengué menos.

I, com més pensava en aquest assumpte, més injusta li semblava la feta den Carles. Mai s'havia enfadat amb son amic, i ara mateix tampoc ho estava a pesar de tenir motius de sòbres. Més, repassant les ofenses que en Carles li havia fet, el seu bon cor s'endurí, i l'endemà se n'anà al despaig pera asseure-s en el seu lloc després d'haver dit, fredament: — Bon dia.

Encara que hi anà una hora abans que·ls altres dies, observà que en Carles feia molta estona que hi era, perquè havia treballat de ferm. Estaven asseguts un a cada costat de pupitre. Deien únicament les paraules indispensables. Els papers passaven de l'una mà a l'altra, però ja no s miraven directament.

D'aquesta manera treballaren ambdós (si l'un amb dalè, l'altre més) fins a les dotze, l'hora que tenien per a dinar plegats. Aquella hora era la que més els agradava. Els portaven el dinar al despaig; i, tant bon punt la dòna encarrega-

da de la neteja (que era la que duia també'l dinar) els deia que'l menjar ja estava a punt, s'aixecaven tots dos de sobte, encara que estiguessin amb una carta a mig fer, amb una frase per acabar d'escriure.

Dinaven prop de l'estufa, per a estar més calents, a dintre mateix del despaig, tot passejant-se. Com l'Alfons sempre tenia alguna historia alegre per contar, en Carles se'n reia com un beneit; i aquella hora era per a ell la més feliça.

Però quan, aquell dia, la bona dona els digué: — Senyors: si són servits... — cap dels dos se mogué del seu lloc. La dona se quedà tota parada, i els repetí la fórmula tot anant-se'n; però ambdós continuaren asseguts.

Per fi l'Alfons tingué gana. Se n'anà cap a la taula, se posà un got de vi i una costella reboçada. Però, al trobar-se amb el got a la mà, quan començà a guaitar el despaig i a considerar les bones estones que hi havien passat tots dos plegats, i que tot això s'havia acabat per a sempre, li agafà com un cobriment de cor. Refent-se tot seguit, i creient que allò no era

possible, féu un esforç i provà de fer una rialla.

— Escolta, Carles — digué amb aquell to mig de broma, mig formal, que sempre feia riure an el seu amic: — tant mateix es ben extraordinari que tinguem de passar circulars dient: «Desde avui queda disolta, amistosament i de comú acord, la societat...»

— Jo havia pensat — digué en Carles, tranquilament — afegir-hi: «...per convenir-nos mutuament així».

L'Alfons no rigué més. Deixà 'l got, i la costella no li vingué de gust.

Comprengué que la llur amistat era morta. El com i el per què no li resultaven prou clars; més li semblà que en Carles era injust i insensible. Per lo mateix se posà més fret i tivat que l'altre. Amb tot, treballaren plegats fins haver-se partit el negoci.

*
* *

Havia passat algun temps, i els dos amics companys treballaven cadaú pel

seu compte en la gran ciutat de París. Se trobaven a Borsa, però entre ells no's feia mai cap negoci. En Carles procurava no fer cap mal a l'Alfons, no volia arruinar-lo: més s'estimava que s'arruïnés ell mateix.

Tot d'un plegat semblà com que l'Alfons tingués interès en satisfer aquest desig del seu amic. Naturalment, de quan en quan feia algun bon negoci; però'l treballar ferm que havia après al costat den Carles va ser oblidat per ell ben aviat. Començà a descuidar el seu despaig, i perdé'ls millors clients.

Sempre havia tingut tendències i aficions a la vida agradable i an el luxe; però'l viure constantment amb en Carles, que era al revés, li havia servit de fre.

Ara, al contrari, feia'l que volia. El seu circol de relacions esdevingué cada dia major, per lo qual sempre tothom buscava al simpatic *monsieur* Alfons. Més en Carles obria'ls ulls sobre'ls seus deutes, que cada dia anaven creixent, i no'l deixava de petge; lo que li era molt

facil, tota vegada que·ls dos tenien la mateixa classe de negoci i podia, per lo mateix, conèixer aproximadament les entrades de l'altre. Les despeses eren encara més facils de comprovar, i aviat descobrí en Carles que l'Alfons devia, a diferents llocs, quantitats importants.

Freqüentava alguns coneguts, dels quals d'altra manera ni tant sols s'hauria preocupat, amb l'unic objecte de poder adquirir notícies exactes sobre la conducta de l'Alfons. Anava als mateixos cafès i restaurants que l'Alfons, si bé a hores diferents que ell. Fins se vestia a casa·l mateix sastre, perquè aquell bon senyor, que era un xerraire, no més feia que planye-s de que *monsieur* Alfons no li pagava mai els comptes.

En Carles pensava molt sovint que seria facilissim arreplegar tots els deutes de l'Alfons i portar-los a casa d'un usurer sense cor. Però fóra molt injust el pensar, ni per un moment, que en Carles volgués fer-ho. Fou un pensament que se li va ocórrer, com si estigués enamorat dels deutes de l'Alfons.

Però això anava a poc a poc; i en Carles, a copia d'esperar i de pendre datos, s'hi tornava groc i s'hi posava malalt.

Lo que ell ansiejava era 'l moment en que tota la gent que no havien fet cas d'ell obririen els ulls i veurien en realitat lo poc que valia 'l brillant i divinitzat Alfons. El volia veure desamparat de tots els seus amics, sol i pobre; i després...

I no podia pensar més enllà, perquè quan arribava an aquest punt el removien una pila de sensacions, que procurava no l'afectessin.

Volia odiar el seu ex-amic; volia venjar-se de que durant tota la seva vida ell hagués anat sempre a recó; i, tant aviat com li venia una idea que 'l decantés a defensar l'Alfons, la feia fugir de la seva memoria, i deia com el vell banquer, son antic principal:

— El sentimentalisme no va per a un home de negocis.

Un dia anà a casa 'l seu sastre, encara que, ben mirat, s'havia fet, durant aquell temps, més vestits dels que veritablement necessitava. L'home li vingué al da-

vant, tot corrent, amb una peça de roba.

— Veli-aquí una tela que faria per a vostè. El senyor Alfons se n'ha fet fer tot un vestit. I el senyor Alfons (ja ho sab vostè) es un home que hi entén.

— Ah! Jo'm creia que'l senyor Alfons no era pas dels seus millors clients — digué en Carles, tot sorprès.

— Ja veurà, — digué 'l sastre: — vostè ho diu, segurament perquè un parell de vegades li vaig parlar d'uns dos mil francs que'l senyor Alfons me devia: oi? Vareig ser molt lleuger de dir-li semblant cosa: el senyor Alfons no sols m'ha pagat religiosament lo que'm devia, sinó que'm consta que ha saldat el compte d'una pila d'altres coneguts meus. Va ser un judici temerari que vareig fer, i li agrairia que no ho tornés a dir.

En Carles ja no sentia lo que aquell xerraire li anava explicant. Se n'anà desseguida carrer amunt, pensant no més que l'Alfons havia pagat.

Rumiava, en resum, que era molt miserable que anés rodant d'aquella manera esperant la ruïna de l'altre. ¿No po-

dia fàcilment l'Alfons fer un bon negoci i guanyar molts diners sense que ell se n'adonés? Potser l'una cosa amb l'altra li anava conforme, i acabaria per dir la gent: — Ara 's veu bé lo que val l'Alfons d'ençà que no està amb aquell repetani de company seu.

Cap baix i a poc a poc, anava en Carles pel carrer, rebent d'en tant en tant alguna empenta; però ell ni tant sols se n'adonava. Li semblava que la seva vida no tenia objecte, com si ho hagués perdut tot. De sobte rebé una empenta més lorta. Mirà, i vegé un conegut seu del temps que estaven empleiats en el *Crédit Lyonnais* ell i l'Alfons.

— Bon dia, senyor Carles. Quant temps sense veure-us! I lo més curiós es que 'm ve com l'anell al dit, perquè tot lo dia pensava en vostè.

— Per quin motiu, si 's pot saber? — preguntà en Carles distretament.

— Oh! perquè aquest matí he vist a dalt, al Banc, un document, una lletra de trenta o quaranta mil francs, que portava 'l seu nom i el del senyor Alfons.

M'ha extranyat molt, perquè'm creia que ja no tenien res que veure l'un amb l'altre.

— No: encara tenim alguna cosa pendent — digué en Carles.

Procurava amb totes les seves forces dominar-se, i va preguntar, amb el to més serè possible:

— Quan venç, aquesta lletra? Ja no me'n recordo bé.

— Demà o demà passat — digué l'altre, que, com era home de negocis i molt puntual, se despedí dient: — Ho comprenc, que no se'n recordés, perquè es acceptada del senyor Alfons.

— Sí, ja ho sé — digué en Carles. — Però... escolti: ¿que no podriem arreglar-ho de manera que vinguessin a cobrar demà? L'hi agrairia molt.

— Amb molt gust. Demà envii'l seu moço al Banc. Que'm demani a mi, i faré tot lo que sigui necessari. Es cosa facil. Dispensi, que tinc pressa.

I es despedí tot caminant.

L'endemà en Carles seia en el seu despaig, esperant que tornés el moço,

que havia enviat al Banc a pagar la lletra de l'Alfons.

Vingué 'l moço, colocà un paper blau, plegat, davant del seu principal, i després se n'anà.

Fins que fou tancada la porta no agafà en Carles la lletra. Mirà al seu entorn i desplegà 'l document. Observant el seu nom, va recolzar-se a la cadira per a respirar fonament. Era, tal com ell se creia, la seva firma falsificada. S'inclinà endavant durant una llarga estona, segué, contemplà 'l seu nom, i observà que la falsificació era bastant grollera. Mentres, amb la seva vista penetrant, ressegua tots els perfils del seu nom, no pensava en res. El seu estat d'esperit era 'l d'una excitació tremenda, i les seves sensacions eren tantes i tant diferents les unes de les altres, que trigà molt a posar en clar tot allò que representaven aquelles insegueres lletres sobre aquell troç de paper blau.

Sense que ell mateix se n'adonés, li caigué una grossa llagrima sobre 'l paper.

Rapidament mirà si 'l veien, agafà 'l seu mocador, aixugà amb esment la taca molla del paper, i pensà altra vegada en el vell banquer de la *rue Bergère*.

Al cap-d'avall, ¿què li anava ni li venia que la falta de caracter de l'Alfons l'hagués portat fins a cometre aquell delicte? I què havia perdut ell? Res. Perquè, an el seu antic amic, ell l'odiava. Ningú podia donar-li la culpa de que l'Alfons s'hagués enfonsat, perquè havia procurat sempre obrar honradament i no perjudicar-lo en res.

Es d'aquesta manera que pensava en l'Alfons. El coneixia prou per a saber que, quan el bon moço aquell havia caigut tant avall, es que estava als ultims de la vida, i, abans que la vergonya 'l guanyés, se mataria.

Amb aquests pensaments en Carles començà a obrar. Això no havia de succeir. Calia evitar que l'Alfons trobés el temps necessari per a clavar-se una bala i ofegar la gran vergonya en la barreja d'horror i llastima que se sol sentir pels suïcides. Perquè, si fos així, no 's podria

venjar: hauria resultat inútil tot el treball que s'havia pres i l'alimentar aquell gran odi fins a caure-hi malalt. Ja que havia perdut el seu amic, volia, costés lo que costés, desemascarar el seu enemic: tothom s'havia de convèncer de lo miserable, de lo vil que era aquell Alfons tant encisador. Va mirar el rellotge. Eren dos quarts de cinc. En Carles sabia a quin cafè trobaria l'Alfons en aquella hora: va ficar-se la lletra a la butxaca, i es cordà'l vestit.

Pel camí volia entrar a un post de policia i donar la lletra a un agent per a que aquest, quan en Carles li fes un signe, entrés al cafè ont l'Alfons acostumava a estar rodejat dels seus amics i admiradors, i, amb veu clara i alta, que ho pogués sentir tothom, digués: — *Monsieur* Alfons, sou un falsificador: seguïu-me.

* * *

A París plovia! Tot lo dia havia estat nuvol, amb un fret que's deixava sentir. I era havent dinat que havia començat a

ploure. No era un ruixat; les gotes no queien de les bromes amb ordre, no: més aviat semblava que les bromes mateixes eren les que havien baixat als carrers de París, i que allí 's tornaven aigua.

Per més que un fes per a protegir-se de la pluja, no s'escapava de mullar-se de tots cantons. La mullena penetrava a les galtes, se posava en els genolls com tovallons mullats, se ficava a les sabates, i pujava pantalons amunt. Algunes senyores esperaven en algun portal, arremangades més que de raó, que passés la pluja; d'altres esperaven hores enteres que passés l'omnibus. La majoria dels homes, amb llurs paraigües oberts, procuraven fer-se pas; alguns s'aixecaven el coll de l'americana, tancaven el paraigua, se'l posaven sota l'aixella i es ficaven les mans a la butxaca.

A pesar de ser tot just al començament de la tardor, a les cinc ja mig fosquejava. En els carrers estrets hi havia algun llum de gas encès, i una que altra botiga començava a brillar. El formigueig de la gentada era 'l mateix de sempre: se

topava la gent per les aceres, fent-se mal-
ver mutualment els paraigües. Tots els
cotxes anaven plens. Corrien com esperi-
tats i esquitxaven als vianants tant com
podien. Les aceres asfaltades reflectien
en llur mullena l'iluminació del carrer.
Els cafès eren plens de gom a gom. Els
parroquians cridaven, mentre que els
moços, amb la pressa, topaven els uns
amb els altres. En mig d'aquell brigit
se sentia de tant en tant el soroll de la
campaneta del bufet: la senyora del tau-
lell cridava un dels moços, mentre pas-
sejava sa vista serena per tot el cafè. En
un gran restaurant del bulevard Sebas-
topol, hi havia en el bufet una senyora
assentada. Era coneguda de tothom per
la seva amabilitat. Tenia els cabells ne-
gres i brillants, i, a pesar de la moda, els
portava partits damunt del front. Els
seus ulls eren quasi negres; els seus lla-
vis, molsuts, amb una mica de bigotet a
sobre.

La seva figura era encara bastant bo-
nica, a pesar de que ja devia haver passat
de trenta anys. Tenia unes mans molt

bufones i petites, amb les quals feia les apuntacions en el llibre de caixa i escrivia de tant en tant algun bitlletet. La senyora Virginia's distreia i s'entretenia amb els gomosos que rodejaven el bufet, contestant llurs acudits mentre passava comptes amb els moços i vigilava tota la gran sala. Ben garbellat, perxò, quan estava verament guapa era entre cinc i set de la tarda: l'hora que regularment l'Alfons era al cafè. Mentres s'hi estava, els seus ulls no se separaven ni un moment d'ell, els coloretts li venien a la cara, la seva boca adoptava un somriure especial, i els seus moviments eren nerviosos. Era l'única estona que contestava glorificat toca matines i que feia alguna inscripció equivocada en el llibre. Durant aquell parell d'hores els moços feien brometa ells amb ells, perquè en general creien que l'Alfons era un antic amic d'ella, i adhuc alguns pretenien que encara tenien relacions. Ella ho sabia massa bé, lo que hi havia; però era impossible estar enfadat amb l'Alfons. Ella sabia prou que ja tant se li'n donava

d'ella, com tampoc se recordava d'una pila d'altres; que l'havia perdut, i que quasi quasi no havia estat mai seu; i, a pesar d'això, el seus ulls cercaven els de l'Alfons, com demanant-li per caritat una mirada amistosa. Quan se n'anava del cafè sense tenir per ella una salutació de confiança, se tornava groga, i els moços, que ho coneixien, deien:—Avui *madame* estarà de mal humor!

Allà prop de la finestra encara hi havia prou claror per a llegir els diaris. Un parell de joves s'entretenien mirant com passava la gent. Reflectada en el gran mirall, tota aquella generació que anava i venia per entre la mullena, semblaven peixos que's passegessin per un aquari. A l'interior del cafè i a la sala dels billards hi havia ls llums de gas encesos. L'Alfons va anar-hi i's posà a jugar amb alguns amics.

Havia anat abans al bufet per a saludar a *madame* Virginia; i ella, que venia observant que d'un quant temps ençà l'Alfons se tornava més groc i begut de cara, l'amonestà mig en broma, mig for-

mal, per la vida dissipada que duia.

L'Alfons contestà amb un acudit i demanà absentia.

Com les avorria, *madame* Virginia, aquelles senyores de l'*Opera* o dels balls que, nit per nit, se quedaven amb l'Alfons per a anar a les taules del joc, o en sopars interminables! Com s'emmagria i com sos ulls prenien un aire brillant i inquiet! Què no hauria donat ella per a que no continués aquella vida que l'atropellava! Vegé sa propria imatge pel mirall del davant, i va pensar que ella era encara prou guapa.

De tant en tant s'obria la porta i entrava un altre parroquià tot fregant-se'ls peus i espolsant el paraigua. Quasi bé tots saludaven a *madame* Virginia, i deien: — Vaia un temps de fer!

Quan entrà en Carles, saludà i se'n va anar a seure prop de l'estufa.

Cada vegada que s'obria la porta, l'Alfons mirava al nou entrant amb inquietut; més, quan vegé entrar en Carles, canvià'ls colors i es trobà malament.

—Avui sí que 'l senyor Alfons està de pega! — digué un dels badocs.

Al cap d'una estona entrà un desconegut. En Carles el mirà per sobre 'l diari, i es decantà una mica. El desconegut dirigí sa mirada sobre l'Alfons. Aquest deixà caure'l tac a terra.

— Dispensin-me, senyors; però avui no'm trobo prou bé per a jugar a billard: ja 'm permetran, doncs, que ho deixi córrer. Moço! Porti-m un sifó i una cullereta: vui pendre una mica de sal de Vichy.

— No hauria de pendre tanta sal de Vichy, senyor Alfons — li digué 'l doctor que jugava a cartes allà prop d'ell: — al revés, hauria d'observar una dieta atemperada.

L'Alfons se'n rigué, i es va asseure a la taula dels diaris. Prengué *Le Journal Amusant*, i començà a fer observacions coentes sobre 'ls dibuixos. Aviat se formà una rodona, al seu voltant, d'admiradors seus, que reien de les seves sortides, capaces de fer riure un mort.

Mentres tots reien, ell s'abocà un got de carbonica, i es tragué de la butxaca

una capseta que portava, en lletres molt grosses, l'inscripció *Sal de Vichy*.

Tirà 'ls polvos al got, i 'ls va ben remenar amb la cullereta. Davant de la cadira, a terra, hi havia una mica de cendra de cigar, que s'entretingué a espolsar amb el mocador, i havent acabat va agafar el got.

En el mateix instant va sentir-se una mà sobre 'l seu braç! En Carles s'havia aixecat, i, atravesant amb gran rapidesa 'l saló, s'havia tirat sobre l'Alfons.

Aquest va girar el cap de manera que ningú més que en Carles podia veure la seva cara. De prompte va passejar sa mirada errant per sobre 'l seu amic; però després tancà 'ls ulls i, tot agafant-se tant fort com pogué amb en Carles, va dir en veu baixa: — Carlets!

Feia temps, molt temps, que en Carles no havia sentit aquella manera familiar d'anomenar-lo, que tant l'afalagava. Va fixar-se en la cara, prou coneguda, del seu amic, i s'adonà per primera vegada del canvi radical que s'hi havia operat durant aquell temps... Li féu

l'efecte que en aquella cara llegia una historia trista, el protagonista de la qual fos ell.

Així estigueren un parell de segons, durant els quals passà per sobre la fesomia de l'Alfons com una impressió d'abandonament suplicant, que en Carles coneixia molt bé desde que plegats havien anat a estudi, i que li retreia quan l'Alfons arribava a l'ultim moment, tot esbufegant, pera demanar-li que li escrigués el tema.

—Has acabat de llegir *le Journal Amusant*? — va demanar-li, amb veu insegura, en Carles.

— Sí, té—contestà l'Alfons tot seguit. Li va allargar el diari, i agafà al mateix temps la mà den Carles. Li va apretar una bona estona, murmurà—Gracies— i es begué lo del got.

En Carles se n'anà vers aquell senyor desconegut que seia prop de la porta, i li digué:

—Doni-m la lletra.

—¿Es a dir, que no necessita'ls meus serveis?

— No: gracies.

— Millor — digué ·l desconegut.

Va dar aquell paper blau, plegat, an en Carles, pagà·l cafè, i se'n va anar.

La senyora Virginia va aixecar-se amb esglai.

— Alfons! Déu meu! El senyor Alfons està malalt!

Relliscà, aquest, de la cadira, amb el cap caigut, i's va quedar assegut a terra, amb les espatlles recolzades en el seient. Entre'ls demés parroquians hi hagué un sobtat moviment. El doctor corregué i va agenollar-se prop de l'Alfons. Quan mirà la cara d'aquest, se va quedar parat. Li agafà una mà per a pendre-li ·l pols, i s'acostà envers la taula ont hi havia ·l got. Amb dissimulació va procurar que caigués à terra i es va fer a troços. Deixà anar amb mirament la mà del mort, i va posar-li un mocador lligat a les barres.

En aquell instant compregueren, els parroquians, lo que havia succeït.

— Mort? S'ha mort, doctor? El senyor Alfons, mort?

— Un atac al cor — respongué ·l metge.

Un comparegué corrents amb aigua, un altre amb vinagre; i, entre broma i rialles, se sentien les boles del billard del costat.

— Calleu! — murmuraven els parroquians.

— Calleu! — repetien per allí dins, fins que tot fou quietut prop del cadavre.

— Veniu i agafeu — digué 'l doctor.

Aixecaren el mort, i el colocaren sobre un sofà d'un recó de la sala. Després apagaren els llums d'allí al voltant.

La senyora Virginia estava groga com la cera, i tenia sa mà fina i petita sobre 'l pit. Passaren el mort per davant del bufet. El metge 'l duia agafat per sota les espatlles, fent-li pujar l'armilla una mica amunt i posant al descobert bon troç de la pitrera de la camisa: una camisa fina, blanca i molt ben planxada.

La senyora Virginia va seguir amb la mirada aquell home que tant coneixia, i es va quedar com petrificada en el seu recó.

La major part dels parroquians abandonaren a poc a poc el local. Un parell

de jovenets entraven, escandalitzant desde'l carrer. Un moço corregué a trobarlos, i els va dir alguna cosa. Miraren amb recel dret al recó, s'abotonaren els vestits, i se n'anaren a perdre-s altra vegada entre la boira del carrer.

El cafè's va buidar de mica en mica: no hi quedaren més que ·ls intims del mort, que estaven enraonant en veu baixa. El metge parlava amb l'amo del cafè, que havia arribat en aquells moments. Els moços corrien d'ací d'allà, mentre que en el fosc recó estaven escrivint un gran retol. Un d'ells s'agenollà i recullí amb una safata ·ls troços del got trencat. Ho feia tant a poc a poc com podia, i, amb tot i això, encara feia massa soroll.

— Deixa-ho estar: ja ho faras després
— li digué ·l seu amo.

En Carles contemplava estirat sobre ·l sofà ·l seu enemic, mort. Amb pausa anà esqueixant un paper blau plegat, tot pensant en el seu amic intim.

· POESIA I PROSA

POESIA I PROSA

— Veieu d'arreglar-vos aviat, deia la senyora Olsen.

— A fe que no m'explico per què no us caseu per la tardor — afegí la conca Paula, una que 's moria pel veritable amor.

— Es clar! — exclamava la senyoreta Lluisa, que havia d'esser dama d'honor del casament.

— Sí, però en Sören me diu que no té diners — deia la promesa en veu baixa.

— No té diners, no té diners! — repetia la senyora Paula. — Com dimoni pot, una noia jove com tu, ni tant sols posar-se a la boca una paraula per l'estil! Si

ara ja comences a desgraciar el teu amor fent calculs d'aquesta mena, no sé què t' quedarà de l'ideal que únicament l'amor pot proporcionar. Que un home estigui obligat a pensar aquestes coses, ho comprendré si tant m'apures: fins a cert punt es el seu dever; però una dòna jove, plena de vida i d'amor... No, no, Maria: deixa-t d'aqueixos ordinaris assumptes de diners! Per l'amor de Déu, no vulguis fer malbé la teva felicitat!

—No, no,—cridà la senyoreta Lluisa.

—I, además, —afegí la senyora Olsen prenent la paraula — además, el teu promès tampoc es tant pobre com dius. El meu marit i jo varem casar-nos amb molt menos. Ja sé que t'm diras que abans eren altres temps. Sí, sí: Déu ho sab! M'extraña que no us en canseu, de contar-nos això. ¿No veieu que nosaltres, que ho hem passat, som els que millor la podem jutjar, la diferencia entre llavors i ara? Quan jo, que sé els gastos que hi ha en una casa, te dic que, amb lo que guanya el teu promès i alguna cosa més que pot afanyar treballant a hores extraordinaries,

vos podeu mantenir perfectament, pensa que tinc ben bé en compte lo que les circumstancies hagin variat.

La senyora Olsen s'havia posat molt formal, encara que ningú pensés en contradir-la. Sinó que sovint s'havia d'enfadar sostenint discussions d'aquesta mena, sobre tot quan sentia dir, com generalment succeeix amb les jovenetes, que trenta anys abans tot era més a comodo.

Per a ella era com si volguessin rebaijar els merits que havia adquirit portant bé la seva casa.

Aquest enraonament féu molt fonda impressió a la nuvia, perquè tenia gran confiança en el saber i l'experiencia de la senyora Olsen, que s'havia pres amb molt afecte a la Maria desde que era promesa del representant de l'Hardesvogt.

Era una dòna energica; i, ara que tots els seus fills eren grans i casats, era un gran medi per a la seva mania d'acció: l' poder-se ocupar dels joves promesos i de les coses llurs.

La mare de la Maria era ben bé al revers: una dòna molt callada. El seu

home, un empleat de l'Estat, de baixa categoria, morí molt aviat; de manera que la pensió que li deixà no fou gran cosa. Era de bona família, i en sa joventut no havia après altra cosa que tocar el piano. Feia, no obstant, molt temps que havia deixat de tocar-lo, i, amb els anys, s'anà tornant extremadament religiosa.

— Escolti — preguntà un dia, el senyor Hardsvøgt, an el seu apoderat: — que no pensa casar-se?

— Sí — respongué en Sören: — quan tingui diners.

— Jo bé sé que 'n té alguns d'arreconats.

— Una cosa insignificant — digué en Sören.

Encara que sigui poca cosa, això demostra que vostè es economic, cosa que es ja una virtut, i això val molt.

— Amb les seves bones notes, les bones relacions que té la seva família, i altres circumstancies, podria perfectament trobar un bon empleu a la capital; i un cop posat en aquest camí, ja sab vostè que 's va depressa.

En Sören aturà la ploma i va mirar-lo pensatiu.

— Supposem — va continuar el principal — que amb les seves economies pugui guanyar el parament del pis. Té 'l seus honoraris com apoderat, i lo que pugui guanyar treballant en hores extraordinaries. Perquè seria molt extrany que un jove de les seves aptituts no trobés medis d'aprofitar 'l temps habil que li quedés, per a guanyar alguna cosa extra.

En Sören va rumiar tota la tarda sobre lo que li havia dit l'Hardesvogt. Veia perfectament que ell mateix s'exagerava les dificultats que s'oposaven an el seu casament, i que, per lo mateix, amb lo economic que era ell, no n'hi havia per tant. Ademés era també cert que 'l treball del despaig no era exagerat, i li quedava molt temps lliure, que podia utilisar.

Aquell dia estava convidat a dinar amb la seva promesa a casa 'l seu principal. Se pot dir que, ben garbellat, els joves se veien quasi bé tant a casa 'ls Hardesvogt com a casa la Maria. El motiu

era que la senyora Möller (la mare de la Maria) s'ho sabia arreglar de manera que totes les converses acabaven per anar a parar a assumptes religiosos; i, la veritat, això no era gaire del gust dels promesos.

A taula s parlà d'una casa petiteta i bufona que havia descobert la senyora Olsen: «un veritable niu per a casats de nou», com digué ella amb entusiasme. Tot conversant, en Sören s'enterà del preu, i trobà que era bastant enraonat, tenint en compte la descripció que de les circumstancies del mateix havia fet la senyora Olsen.

Sí: la senyora Olsen tenia interès en que s portés a cap aquest casament com més aviat millor, i era, primerament (com ja havem dit), perquè necessitava ocupar-se en alguna cosa, i, en segon lloc, perquè desitjava tenir sempre alguna cosa en dança (fenomen psicològic que s troba molt sovint en els caràcters energics com el seu).

L'Hardesvøgt treballava també en aquest sentit, en part perquè la senyora ho manava, i en part perquè creia que,

quan en Sören fos casat amb la Maria, que tants favors els devia, encara estaria més lligat a son despaig. L'Hardesvogt estava molt content del seu apoderat.

Després de dinar, els promesos anaren a passejar pel jardí.

Parlaven poc, tant l'un com l'altre; fins que tot d'una digué en Sören, tímidament:

— Què t sembla si ns casessim per la tardor?

La Maria, oblidant-se de fer veure que extranyava la pregunta (perquè havia anat allí amb el mateix pensament), digué, mirant a terra:

— Si a tu t sembla bé, jo no hi trobo inconvenient.

— Mira, ja veuras: comptem — digué en Sören, tot dirigint-se a la glorieta.

Mitja hora més tard compareixien de bracet, il·luminats pels raigs del sol. Fou com si resplendissin ells mateixos, per allò de que, quan un ha pres un determini després de madura reflexió, sembla que ho porti pintat a la cara.

En Sören, mentres comptaven, havia

tingut els seus dubtes. Se recordà de que, quan era estudiant, havia llegit alguna cosa sobre la responsabilitat que's tenia envers els fills, i es preguntava, filosòficament, si tenia dret a posar criatures al món sense tenir assegurat el llur pervindre. Afortunadament, el temps i la pràctica l'havien curat d'aquests ingrats experiments del senderi. I, fins sense això, era massa ben educat per a molestar el pudor de la seva promesa amb aquestes coses de si volia o desitjaria tenir molts fills, i, per lo tant, de posar-los a la secció dels gastos. Precisament lo més bonic es que'ls casats de nou deixin això a la mà de Déu.

L'alegria que ocasionà la notícia de que l'apoderat dels Hardsvøgt se casaria per la tardor, no la tingueren solament dits senyors, sinó que's pot dir que'n participà tota la ciutat, a la qual tal nova posà febrosa. Perquè les persones que esperaven esser convidades se n'alegraven per endavant, i les que no ho esperaven se cremaven, empescant-se les llurs crítiques; i, els que no estaven se-

gurs ni d'una cosa ni d'altra, estaven en gran espectació i no sabien com fer-se passar l'engunia.

I aquests estats d'esperit, com tot lo que representa moviment, tenen molta importància en les ciutats petites.

La senyora Olsen era dòna d'empenya, i, no obstant, li batia el cor al dirigir-se a casa la senyora Möller. Això de demanar a una mare si li deixaria fer el dinar de casament a casa seva, era una cosa un xic forta. Més se podia ben bé haver estalviat l'engunia, perquè la senyora Möller, a canvi d'estalviar-se trasvals, ho haguera consentit tot: de manera que, al sentir tal proposició, li va semblar que li treien un gran pes de sobre, amb major motiu havent-li sigut feta amb molta delicadesa.

No obstant, com no era la costum de la senyora Möller el mostrar-se contenta, perquè en aquest món tot s'ha de pendre com una creu, va fer veure que suportaria aqueixa amb paciència.

La senyora Olsen, al tornar de fer aquella visita, estava contenta de debò.

Si no hagués pogut conseguir fer el dinar a casa seva, li haurien tret la meitat de la joia que aquest casament li havia proporcionat. Perquè la seva especialitat eren precisament aquestes festes, ja que en tals solemnitats deixava de banda els seus habits d'estalvi, i, gracies a l'alegria que tenia de poder posar en planta les seves aptituts, quasi bé's tornava amable i tot.

El casament s'efectuà, i fou un casament de primera. La senyoreta Paula féu una poesia de vers lliure sobre l'amor vertader, se cantà, i la senyoreta Lluïsa fou la més guapa de les dames d'honor.

Els casats de nou se traslladaren al niu descobert per la senyora Olsen, per a començar aquest periode de felicitat que'ls inglesos anomenen *mes de mel*, per lo dolç que es; els alemanys *setmanes lleugeres*, per lo depressa que fuig, i els escandinaus *dies de pa blanc*, perquè pensen que no sempre dura aquest.

Però'ls dies de pa blanc duraren molt a can Sören; i, quan Déu els envià un angelet amb rinxols daurats, la llur feli-

ciutat fou tant gran que va esser d'aquelles que tant sols pot experimentar-se una sola vegada en aquesta vall de llagrimes.

Per lo que fa an els ingressos, fins a cert punt bastaven; i, encara que per a arreglar el pis en Sören s'havia hagut d'endeutar, esperava poder-ho pagar tot amb el temps i de mica en mica.

Sí, amb el temps! Els anys passaven, i, cada any, enviava Déu un angelet amb rinxols daurats an en Sören: de manera que an els sis anys tenia cinc criatures. La petita ciutat era sempre la mateixa. En Sören continuava d'apoderat. Els Olsen, essent la gent de sempre. El que estava desconegut era en Sören.

Hi ha penes i cops de la sort tant pesats, que se sol dir que en una sola nit fan tornar els cabells blancs. Aquestes no les havia tingudes en Sören: lo que li féu tornar els cabells blancs, lo que'l féu acotar i tornar vell ans d'hora, fou una pena vulgar: la del nostre pa de cada dia.

Les penes del *modus vivendi* s poden classificar, quan de penes se tracta, com

el mal de queixal entre 'ls mals; el qual no es un mal que 's pugui combatre i es deixi vèncer fàcilment, o sia que no es d'aquelles malalties declarades que 's desenrotllen i tenen crisis. No obstant, el mal de queixal es una cosa llarga, i lo mateix succeeix amb les penes que un hom passa per a guanyar-se la vida: són com un nuvol gris que pesa sobre la víctima. Un el veu cada matí amb sos vestits bruts, i rara vegada 's dorm prou fort per a que 's consegueixi oblidar-lo completament. Encara que en Sören era molt economic, fou una lluita terrible la que va haver de sostenir.

Perquè hi ha dues classes d'economies: l'activa i la passiva. L'economia passiva es la que consisteix en pensar dia i nit la manera d'economisar cinc centims; l'activa es veure la manera més fàcil de poder guanyar un duro. La primera, o siga la passiva, es la que tenim al nostre país; l'activa 's troba especialment a America.

En Sören tenia la virtut de l'economia passiva. Empleava tot el temps que tenia lliure, i fins part de les hores de

treball, calculant tota classe d'economies i de privacions. Però, siga que estés de pega o que (lo qual es més probable) els ingressos fossin realment massa reduïts per a mantenir dòna i cinc criatures, el fet es que la seva situació financiera empitjorava cada dia.

Tots els empleus vos semblen ocupats, a pesar de lo qual encara hi ha homes que troben lloc per tot. En Sören no era d'aquests! Se cansava de cercar treball extraordinari, i en lloc conseguia trobar-ne. De manera que calgué renunciar an aquella ilusió, que's feia abans de casar-se, d'augmentar el seu guany per aquest sistema. De ben poca cosa li varen servir les bones relacions. Hi ha una pila de gent que sempre estan disposats a ajudar als joves plens d'esperança i bon pervindre, més els pobres pares de família sempre fan tard a tot arreu.

En Sören havia tingut molts amics. No's podia dir que s'haguessin separat d'ell: més aviat era ell que s'havia distanciat una mica. Quan el trobaven ara, era una situació violenta per a tots. En

Sören ja no tenia humor per a lo que interessava als altres, i els seus amics se fastiguejaven quan el sentien parlar de lo molt que li calia treballar i de lo cara que era la vida.

Quan alguna vegada ls seus amics de juvenesa'l convidaven a alguna reunió, li succeïa com a la gent que està acostumada a viure senzillament: menjava i bevia massa; i, el Sören seriós i tocat i posat, se tornava una mena de beneit que no deia més que ximpleses, reunint-se'ls amics al seu entorn sols per a riure-se'n. Lo que feia més mala impressió an els seus coneguts era que s'hagués tornat tant barroer en el vestir.

En Sören havia sigut sempre molt cuidadós amb la seva roba. Quan estudiava, tots li deien *Sören el polit*. Fins després de casat procurà donar an els seus vestits un cert aire de pulcritut. Però, al veure-s precisat per la miseria a portar una mateixa peça de roba més temps del que naturalment se pot dur, va perdre l'humor. I, quan un home perd l'humor per cuidar-se de la seva

persona, se pot dir que'l perd per tot. La seva dòna era la que'l feia adonar-se de quan necessitava un vestit nou i quan els colls de la camisa eren massa esfilagarçats, amb tot i retallar-los-hi amb les estisores.

Ell tenia altres coses en que pensar, el pobre! Per això, quan entrava algú al despaig, o quan anava a alguna banda, tenia encara'l costum de respallar-se mecanicament els vestits i fregar-se'ls com per a treure-n les taques.

De la mateixa manera que'ls rudiments de certs orgues, a copia de no emprar-los, desapareixen (conforme han observat els zoòlegs, en certs animals), això fou lo únic que quedà del *polit Sören*: un pur mecanisme.

Per a més desgracia, en Sören portava en son interior el pitjor enemic. A la seva joventut havia estudiat filosofia, i es recordava molt sovint d'aquella deria, en particular ara, quan pensava en els seus fills, al contemplar aquells sers que (no podia menys que adonar-se'n) de dia en dia anava descuidant, i veia lo impossible

que li era considerar-los, conservar-los, en la categoria d'«angelets amb rinxols daurats»: no podia menys que meditar de nou amb quin dret els havia posats al món. I recordava la seva vida, que començà baix altres auspicis, ben diferents per cert. Era d'una bona família. El seu pare, un empleat de l'Estat, li donà la millor educació que podia donar-se allà, en el seu poble. Era, doncs, un dels més ben preparats per a la lluita per l'existència; i, amb semblants precedents, se preguntava com podia haver baixat tant avall.

Ademés, ¿què tenia per a donar an els seus fills, per a defensar-los en la lluita que durant la vida haurien de sostenir? Començaven amb penes i miseries; aprenien ja de petitets la diferencia entre el tenir i el no tenir, ademés de la pena d'ocultar-ho; essent de doldre, encara, que a casa seva sols veien lo que es més trist de veure en aquest món, això es, un passament estret disfregat amb pretensions ridicoles.

En Sören provava de dir-se: «—Déu

els ampararà». Però 's donava vergonya de pensar això perquè molt bé comprenia que únicament s'ho deia per a tranquil·lisar el seu esperit i per a perdonar-se ell mateix.

Aquests pensaments eren per a ell com un flagell; però, a dir la veritat, no li venien sovint, ja que en Sören s'havia tornat com beneït. Al menys aquesta era l'opinió del seu principal, que no s'amagava de dir:

—Algun temps el meu apoderat era un home molt treballador i complacent; però desde que li va venir la fal·lera de casar-se, d'ençà que tingué tantes criatures, no sembla pas el mateix.

Mal arreglat, mal menjat, ple de deutes i de mals de cap, estava cansat i rendit sense haver fet res que justificués el trobar-se d'aquella manera. Tothom semblava haver-lo oblidat, fóra Déu, que cada any li enviava un nou «angelet amb rinxols daurats». I la vida anava continuant, i en Sören anava descendint. La seva dona li havia sigut sempre fidel durant aquests sis anys, lo qual vol dir

que va haver de sofrir tant com havia sofert ell.

El primer any de matrimoni li passà depressa com un somni daurat. Quan ensenyava a les seves amigues el primer angelet amb rinxols d'or, era guapa, guapa: un vertader quadro de la felicitat maternal; i la senyoreta Paula exclamava:

— Aquí 'l teniu, el veritable amor!

Però, ben aviat, lo que la senyora anomenava *el niu*, fou massa petit. La família augmentà, i els ingressos no. Cada dia venien noves necessitats, i noves penes, i nous devers. La Maria s'hi agafà amb dalit, com una dòna valenta i entesa.

Un no's pot imaginar cap treball pitjor que'l d'haver de sostenir una casa plena de criatures sense tenir els medis suficients ni per a satisfer les necessitats més peremptories. Lo pitjor era que la pobre dòna no estava mai ben bona: el seu estat normal era 'l de refer-se d'haver tingut una criatura i l'estar en camí de tenir-ne una altra; de manera que no's

refeïa mai. Com que tenia feina del dematí al vespre, i molt pesada, perdé també l'humor, i fins el valor, i el seu caracter va tornar-se agre. Devegades ella mateixa 's preguntava com podia ser això.

Veïa que hi havia altres dònesh casades, joveñtes, que 's conservaven agils i fermes com abans; veïa com altres marits suportaven amb la cara contenta a les seves dònesh: pensava, per propria experiència, en lo que li estava passant, i semblava com si l'haguessin enganyada.

Més la Maria havia estat massa ben educada, i no estava bé que pensés això.

L'idea de la vida en la qual l'havien pujada desde petita fou l'única que podia salvar-li l'ideal de l'existència. En el desenrotllament de la seva vida no tingué, a l'interior de la casa, cap model de prosa, cap exemple lleig dels que 's troben sovint en el món. Per lo que toca a les criatures, lo únic que havia après era a tornar-se roja no més de sentir-ne a parlar.

Les seves lectures foren sempre molt vigilades. Havia llegit molts llibres se-

riosos sobre els devers de la dòna: sabia que la seva felicitat havia d'esser veure's estimada per un home, i que el seu destí era esser dòna. Coneixia la maldat dels homes, i que aquesta devegades era motiu que dos promesos renyissin. Però també sabia que el veritable amor acabava sempre per triomfar en aquesta lluita, i que quan, en la brega de la vida, els homes quedaven vençuts, era perquè eren infidels an el seu Ideal; i ella creia en el seu Ideal, encara que, tot ben garbellat, no sabia pas quin era.

Sabia de memòria, i els estimava, els poetes que li havien permès llegir. Molt de lo erotic no ho comprenia sinó a mitges; però en això consistia el seu encant. Sabia que el matrimoni era una cosa seria, molt seria; i quan pensava en aquesta situació seria, li feia el mateix efecte (en els seus bons temps de joveneta) que si mirés un bosc encantat, ont els petits amors teixien corones, les cigonyes portaven angelets de rinxols daurats, i a la barraqueta d'últim terme, (que era lo suficient gran per a contenir tota la felicitat

del món) seien els dos casats mirant-se en llurs propis ulls. I mai ningú fou prou dolent per a dir-li:

— Dispensi, senyoreta: ¿no 's trobaria disposada a venir amb mi a veure 'l quadre per l'altre costat? Pensi o faci-s carrec que això que vostè 's figura no són més que decoracions de paper i tela.

Ara, la dòna den Sören, massa que 'n tenia, de temps, per a contemplar l'altre costat d'aquell quadre.

Al principi la senyora Olsen els visita-va de tant en tant, i els omplia el cap de consells i combinacions. Tant en Sören com la seva dòna n'estaven fins als cabells, d'aquella bona dòna; però li devien tants favors!

A poc a poc va refredar-se l'afecte de la bona senyora. Quan notà que la casa dels seus joves amics no era, de molt, tant neta ni tant ben endreçada, i que ja no 's podia vanagloriar de la seva obra ni citar-los com a mostra, hi tornà molt menys sovint; i, desde una sola vegada que la dòna den Sören la necessità i li va demanar ajuda, no s'hi acostà més. Quan, en

alguna visita, la conversa s'esqueia sobre l'apoderat dels Hardsvøgt, si algú s'apiedava de la pobra de la seva dòna perquè tenia tants fills i tant pocs ingressos, planyent-se la seva situació, la senyora Olsen prenia la paraula i deia:

— Puc assegurar-vos que la Maria, encara que'l seu marit guanyés el doble i no tinguessin cap criatura, no'n tindria pas prou. Es molt...

I la senyora Olsen feia un gest amb les mans, que volia dir que la Maria les tenia foradades.

La Maria no anava a cap reunió ni a cap visita. Si 's decidia a fer-ho, se posava 'l vestit de casament, que havia reformat, pel cap baix, dèu vegades. I es posava generalment en un recó a seure amb altres casades, i sostenia converses d'aquelles tant avorrides sobre lo car que 'u feien pagar tot i el desvergonyiment de les minyones.

I les senyoretetes que estaven al mig del saló conversant amb els joves, deien, al parlar de les casades:

— Que insustancials són aquestes ca-

sades! No més saben parlar de vestits de criatures, i de coses de casa, i de la manera de portar-la!

Els primers temps, les seves amigues, la visitaven sovint, a la Maria. Estaven encantades de lo agradable que era la seva casa, i l'angelet de rinxols daurats se'n portava els llurs afectes i la llur admiració. Quan ara, per casualitat, alguna's perdia i anava a parar a casa seva, la cosa era molt diferenta. Ja no hi havia cap angelet vestit amb un vestit blanc ben bufó i cintetes rosa.

A les criatures, que no's podien presentar de tant brutes que anaven, les enviaven tot seguit a fòra. A terra deixaven les joguines, troços de pa i aquella atmosfera especial que tot lo més se pot soportar de les criatures propries.

Els dies anaven passant, si fa o no fa, iguals. Devegades, quan sentia que'l seu marit se queixava de lo molt que havia de treballar, ella li responia, amb una mica de mala voluntat:

— M'agradaria saber qui de nosaltres dos té la càrrega més pesada.

En certa manera ella ho tenia més bé que'l seu marit, i era relativament més feliç. Com no tenia cap noció de filosofia, quan tenia alguna estona seva, per a pensar, se les empenia per un cantó molt diferent del que agafava 'l pobre Sören. No tenia cap cosa de plata per fregar, cap joia d'or per polir i amb la qual adornar-se; però, en el reconet més fondo del seu cor, tenir guardats tots els records del primer any de matrimoni. I fregava aquests records, i els refregava; i els mantenia tant brillants, que semblava que, cada any que passava, encara fossin més lluents.

Quan la pobra dòna, cansada i trista, s'adornava d'amagat amb totes aquestes coses, no podia, no obstant, fer que'l resplendor arribés sobre la seva vida present; més ella procurava fer anar plegats els angelets de rinxols daurats i cintetes de color de rosa amb les criatures de cinc anys que no feien més que plorar.

En aquests moments oblidava enterament la realitat. Li feien l'efecte d'una embriaguesa d'opi.

Quan la cridaven dintre de casa, o li compareixia un dels nens amb un nanyo al cap, que s'havia fet jugant al carrer, amagava corrents tots els seus tresors i es deixava anar altra vegada, amb son aire resignat, sobre tots aquells devers i aquelles penes.

Aixís havia anat aquell matrimoni, i aixís continuava marxant. Anaven enganxats al mateix tronc; però... marxaven plegats?

Es una cosa molt trista, però veritable: quan la menjadora es buida 'ls cavalls se mosseguen.

* * *

A casa la senyoreta Paula hi havia gran reunió: prenien xocolata unes quantes solteres... «perquè les casades són gent prosaica», deia la senyoreta Paula.

— Sí, sí — deia la Lluïsa: — sempre parlen del mateix assumpte dels gastos de la casa i de les criatures.

Aquella gent estaven de bona lluna, com es la costum en aquesta classe de societats, a mida que la conversa girava

cap a tot lo de la ciutat; i finalment anà a recaure sobre la família Sören. Tots estigueren conformes que eren un matrimoni infeliç, i que la llur era una casa trista. Alguns els tenien compassió; altres els criticaven.

A l'arribar an aquest punt, la senyoreta Paula prengué tota contenta, la paraula per a dir:

— Ja us ho explicaré jo, lo que va ser mal fet en aquest matrimoni; perquè conec la cosa a fons. Abans de casar-se, la Maria tenia certes idees prosaiques, que res tenen que veure amb el veritable amor. Més tard s'han anat desenrotllant, i ara 's venja de tots dos. Sens dubte no tenen molt per a viure; però lo que tenen representa molt per a dos que s'estimessin. No són pas les riqueses lo que fa la felicitat. ¿No es, per exemple, a casa dels pobres, que 's troba l'amor en el seu més gran esplendor? I, qui 'ls pot dir que siguin pobres? No 'ls ha beneït Déu donant-los criatures bones i sanes? Això són les seves riqueses; i si s'haguessin estimat força...

I aquí la senyoreta Paula s'aturà, ja cansada.

— Què? — preguntà amb valor una senyora jove. — Si s'haguessin estimat força, hauriem vist com la vida d'ells hauria estat tota una altra.

La dòna valerosa callà, avergonyida.

Seguí una pausa; i, mentres durà la visita, les últimes paraules de la senyoreta Paula baixaren a tots els cors. Tots sentien que això era la veritat pura. Tota intranquilitat o dubte desaparegué completament: totes estigueren conformes en creure en la força del veritable amor... perquè totes eren solteres.

UN DINAR

UN DINAR

A casa del comerciant tingué lloc un gran dinar. El cap de taula féu un discurs en honor de l'estudiant acabat d'arribar (l'hereu de casa), i el comerciant va contestar donant les gracies. Fins aquí la cosa anà molt bé. Més se veia que l'amo de la casa estava neguitós, contestava al revés, tirava vi del Rhin al Porto, i demostrava clarament que tenia 'l cap en algun altre lloc.

Pensava en un discurs, un discurs que no era en el programa; i això era ben original, perquè 'l comerciant no era pas orador, i, lo que es més, ell ja 'u sabia, que no 'u era.

No hi fa res. A l'acabar el dinar, va

agafar el vas i manifestà que tenia alguna cosa que dir, que no podia passar per menos. Tothom pensà que, en efecte, devia ésser alguna cosa extraordinària. Aviat féu un silenci tant gran al voltant de la taula, que fins se sentia la conversació de les senyores, que, com es costum a Noruega, menjaven a la sala del costat. Després fins elles callaren i s'atansaren cap a la porta per a poder escoltar. Unicament la senyora de la casa 's quedà endarrera tot mirant amb inquietut el marit.

— Déu meu! — va pensar. — De segur que farà un bunyol. Què deu voler dir ara?

I, en efecte, l'orador començà bastant malament. Prou tartamudejava, i tossia, i es perdia entre 'ls llocs comuns propis de tot exordí:

— No puc passar per alt... Sento la necessitat de dir que... És a dir, vos prego, senyors, que m'ajudeu, perquè...

Els senyors seien i miraven els vasos per a buidar-los a la primera oportunitat; més aquesta no 's presentava.

L'orador va refer-se. Es que tenia de debò alguna cosa que dir. L'alegria i l'orgull del noi que havia tornat a la llar bo i sà i després d'haver fet uns examens brillants; el discurs afalagador del cap de taula, el menjar, els vins, l'impressió de la festa; tot això fou lo que li portà les paraules a la boca. Quan hagué acabat de pronunciar les difícils frases d'introducció, s'anà encarrilant perfectament. Fou un discurs per a la joventut. L'orador parlà de la responsabilitat que tot pare contreu envers sos fills; dels molts mals de cap, més també de les moltes alegries que donen. Alguns paragrafs, hagué de dir-los rapidament per a no eternir-se: tant era lo que ls sentia. I quan va dirigir-se an els joves, quan va tractar-se del seu propi fill, associat amb ell en el negoci; quan pensà en els seus futurs néts, tingué paraules tant eloqüents que sorprengueren a tots els que l'escoltaven, i una gran ovació coronà'l final:

— Perquè, senyors, aquests fills són com si diguessim la continuació de la

nostra llar. No ·ls deixem tant sols el nostre nom, sinó també ·l nostre treball. I aquest els el deixem, no perquè ·n disfrutim peresosament, sinó perquè ·l continuin, el desenrotllin i l'arreglin millor de lo que poguerem nosaltres. Perquè la nostra esperança es que la nova generació pugui aprofitar-se dels fruits del treball nostre, sapiga deslliurar-se de moltes preocupacions que tinguerem en els temps passats, i fins en els presents; i desitgem, tot bevent a la salut dels joves; que amb llurs continus progressos siguin dignes del seus pares i (diguem-ho sense por) vagin més enllà que nosaltres.

I, aixís, si sabem que deixem el treball en bones mans, podrem esperar amb tranquil·litat el dia que haurem de reposar i podrem mirar amb confiança ·l pervindre de la nostra estimada patria. Brindo pel jovent!

La senyora de la casa, que s'havia anat acostant quan observà que la cosa s'encarrilava, se emocionà tota i se sentí orgullosa del seu marit; tots els concurrents s'animaren; i el que tingué una

gran alegria fou l'estudiant. També ell havia tingut una mica de por que'l seu pare's lluís poc, coneixent com coneixia les seves idees patriarcals per demés i els seus pocs merits oratoris.

Al sentir que s'havia tornat tant lliberal envers el jovent, se n'alegrà molt i pensà que podria parlar amb ell de coses serioses, lo qual era ben agradable.

De totes maneres això fou sols un discurs, perquè, ben aviat, al voltant de la taula tant sols se feien brometes i es posaren a parlar sobre quins eren els joves i quins eren els vells, arribant al graciós resultat de que'ls més vells eren el més joves; i passaren a la taula dels postres, parada a la sala de les senyores. Allà, per més galants que fossin els homes, particularment els de la vella escola, ni per les senyores s'estigueren d'encendre llurs cigarros, de manera que aviat tota la sala fou plena de fum.

S'inicià una viva discussió sobre diferents qüestions socials i polítiques. L'amo de la casa portava la veu cantant i exposava les seves opinions, bon xic atrassa-

des, apoiant els seus punts de vista amb fets històrics bastant dubtosos. Son contrincant, el jutge, que seia davant seu, s'alegrava d'aquelles inexactituds per a poder-les refutar. Entrà l'estudiant a temps precisament per a sentir un troç de conversació del seu pare; i, com que'l discurs de taula d'aquest l'havia posat de bon humor, li digué, alegre i senzillament:

—No, dispensa, papà: t'equivoques: això no es com dius, sinó al revés.

No pogué pas acabar la frase, perquè son pare li caigué damunt dient-li:

—Hola! ¿Tu també vols fer broma, amb els diaris? Mira, no'm destorbis, que parlem de coses serioses.

El fill tingué una gran enrabiada, sobre tot per l'observació irònica de que'l ficar-se ell en una conversació seriosa'ls destorbés.

No es extrany, doncs, que contestés una mica picat.

El pare, que observà'l to empleat pel seu fill, canvià d'expressió i exclamà:

—Es a dir, que 'u penses seriosament

això de que ton pare sols digui tonteries?

— Jo no he dit això: t'he observat únicament que t'equivocaves.

— Encara que no 'u hakis dit, ho pensaves — replicà'l comerciant començant-se a enfadar. Precisament acabava de sentir com un del seu costat deia:

— Vès si'l meu pare m'hauria permès que parlés aixís amb ell.

De l'una paraula'n vingué l'altra, tant que la situació's posà molt tivant.

La senyora de la casa, que sempre escoltava amb una orella la conversació del costat dels homes, s'adonà de lo que succeïa; i quant sentí que son marit començava a cridar, comparegué rapidament a la porta, dient:

— Què passa senyor Adjunt?

— Res, que'l seu fill s'ha propassat una mica — respongué aquest.

— Envers el seu propi pare. Jesús! Deu haver begut massa! Vegi si pot emportar-se'l d'aquí.

L'adjunt, que era un home més carregat de bones intencions que de diplo-

macia, se dirigí cap a l'estudiant, i, agafant-lo pel braç, li digué:

— Vine, que donarem un tom pel jardí.

De primer antuvi, el jove's resistí a seguir-lo, més, quan s'adonà que era'l seu mestre i observà que la seva mare'l mirava amb aire de súplica, se deixà conduir cap a fòra.

Quan ja era a la porta va sentir l'advocat, que mai li havia sigut simpàtic, que parlava dels pollets que's volen menjar la lloca; gracia que fou acullida amb grans rialles. Va tremolar de rabia l'estudiant; més l'Adjunt conseguí, afortunadament, treure-l cap a fòra.

Li costà molts treballs, an el mestre, el sossegar-lo. La decepció soferta, i la convicció, ben trista per cert, de la desavinença amb son pare, i ademés la mortificació que li produí'l veure-s tractat com a noi devant de tants homes, tot plegat havia de contribuir, per força, a treure-l de pollaguera.

Al cap de bona estona s'anà serenant; i el seu amic, l'Adjunt, aprofità aquell

moment per a fer-li entendre que també, així com així, per a un home d'edat ha d'esser molt desagradable'l veure-s corretgit per un xicot jove, per un fill.

— Sí, però jo tenia raó — digué al menos vint vegades, l'estudiant.

— Bé, bé; més no havies de donar a entendre que volies saber més que'l teu pare.

— Si ell mateix havia dit que això era lo que desitjava!

— Com? Què? Quan ho ha dit, el teu pare, això? — li preguntà l'Adjunt tot sospitant que potser sí que'l vi havia pujat al cap de l'estudiant.

— A taula, en el seu discurs! — cridà aquest.

— A taula, sí, en el seu discurs! Però... escolta, infeliç!... Això es una cosa molt distinta: això es bo per a dir, especialment en un discurs; més això no implica el que s'hagi de portar a la pràctica. No: ho pots ben creure. Jo ja soc vell, i conec els homes. El món es així: què vols fer-hi, si no'l pots arreglar? Quan un es jove té idees propries sobre la vida;

però, amic meu, no són les veritables. Mentres un se va fent vell i es reposa, veu les coses baix llur veritable prisma. I ara t'vaig a dir una cosa, i en pots estar ben segur i consolar-te: quan tinguis els anys i la posició del teu pare, els teus punts de vista seran exactament iguals an els seus, els que ara té; i tu, com ell, procuraràs inculcar-los i exigir-los dels teus fills.

— No, això no 'u faré mai: ho juro! — cridà 'l jove, tot aixecant-se; després afegí, amb gran exaltació, que per a ell lo just fóra sempre lo just.

— La veritat, siga la que siga, serà lo que respectaré sempre. Respectaré les idees del jovent, — etcetera, etcetera. En una paraula, parlà com parla un jove ple d'il·lusions, després d'un bon dinar i d'un exaltament.

Resultava un quadro força interessant veure aquell xicot amb la mirada cap enlaire, i els raigs de sol ponent que jugaven amb els seus cabells rossos.

En tot el seu aire, en les seves paraules, hi havia un no sé què d'arreatador

i convincent que no deixava de fer impressió, es a dir, n'hauria fet si'l que l'escoltava hagués sigut un altre que no hagués sigut l'Adjunt.

Perquè an aquest no li féu cap impressió, perquè era massa vell.

La comedia que acabava de presenciar l'havia vista molt sovint. Ell mateix havia successivament representat ambdós papers; havia vist molts debutants com l'estudiant i molts comics com el comerciant. Per lo mateix mogué a poc a poc la seva honorable testa, i murmurà de baix en baix:

— Sí, sí: tot això es molt bonic; més jo estic en lo ferm: aquest se tornarà com els altres.

I l'Adjunt tenia raó.

TAULA

	<u>Pags.</u>
Dos amics	7
Poesia i prosa.	49
Un dinar	79

OBRES DE VENDA
EN LA
LLIBRERIA «L'AVENÇ»

DE JACINTO VERDAGUER

	<u>Ptes.</u>
Jesús de Nazareth	1
Flors del Calvari.	3
La Mellor Corona	3
En paper de fil	6
Corpus Christi.	1'50
En paper de fil	3
Eucarístiques	5
En paper de fil	10
Rondalles	3
En paper de fil	6
Discursos	2
En paper de fil	4
Al Cel	2
Viatges	0'50
Excursions.	0'50
Flors de Maria	0'50
Dietari d'un pelegrí a Terra Santa	0'50
Prosa florida	0'50
Folk-lore	1
En paper de fil	2
Cantic dels Cantics, precedit d'Els Jardins de Salomó	1
En paper de fil	2
Colom, seguit de Tenerife	1
En paper de fil	2
Perles del «Llibre d'Amic e d'Amat», den Ramon Lull	1
En paper de fil	2

OBRES DRAMATIQUES

	<u>Ptes.</u>
Æschyl. — <i>Prometheu encadenat</i> , traducció del grec per Arthur Masriera.	2
— <i>Els Perses</i> , traducció del grec per Arthur Masriera	2
Brossa, Jaume. — <i>Els Sepulcres blancs</i> , drama en tres actes	2
Goethe. — <i>Ifigenia a Taurida</i> , traducció de Joan Maragall	2
Massó Torrents, Jaume. — <i>La Fada</i> , drama líric en un acte, amb la traducció francesa literal. Música d'Enric Morera. Segona edició.	1
Torrendell, Joan. — <i>Els Encarrilats</i> , drama en tres actes	2
— <i>Els dos esperits</i> , drama en tres actes.	2

Collecció de Prosistes Catalans

VOLUMS PUBLICATS

	<u>Ptes.</u>
Desillusi6 , novela, per J. Mass6 Tor- rents (dos volums)	4
Quan se fa nosa , novela, per J. Pous Pag6s (dos volums).	4
Discursos de Jacinto Verdaguer . .	2
En paper de fil	4
El Futurisme , per Gabriel Alomar .	1

EMILI RIERA

Guia Pr6ctic de la Filatura del Cot6

Aplec dels problemes resolts que m6s sovint se presenten en el curs de la fabricaci6 de filats de cot6, taules pr6ctiques, vocabulari dels termes m6s usats, &, &.

7 pessetes